

COMPLEXUL ORLEA — SADOVEC

DE

PETRE I. ROMAN

Permisiunea de a pune în valoare, la nivelul cunoașterii actuale, un lot de materiale arheologice păstrat în depozitul MNA¹ o datorăm amabilității lui Vlad Zirra.

Un alt lot, compus din 59 de fragmente ceramice, neinventariat, a fost păstrat în depozitul prof. I. Nestor, fiindu-ne pus la dispoziție de Eugenia Zaharia.

Avem de asemenea în vedere și 19 fragmente ceramice rezultate din cercetările lui C.S. Nicolăescu-Plopșor (1960, p. 367—372).

Mai întâi, rezumăm textul comunicării „Sondaj arheologic la Măgura Grădiștei². Orlea, jud. Romanai”, prezentată de Vlad Zirra, în 1948, la facultatea de istorie din București.

1. În 1947, Ion Nestor și Vlad Zirra au întreprins săpături pe „Grindul lui Iancu Mușat” (com. Orlea, jud. Olt), cu scopul de a preciza mediul cultural în care, în 1930, se descoperise, întâmplător, o fibulă de tip Peschiera.

2. Săpăturile s-au desfășurat pe un loc mai înalt al grindului.

3. Depunerile arheologice din zona investigată au fost în întregime deranjate de inundațiile Dunării.

4. O primă așezare, complet răvășită, a aparținut „culturii Sălcuța” și ea a oferit, în afară de ceramică (o categorie de bună calitate, având pictură cu grafit, și o alta, inferioară, conținând ca degresant amestec de scoici pisate și pietricele), trei idoli antropomorfi fragmentari, o undiță de

¹ Obiectele pe care le discutăm, în număr de 152, au fost înregistrate sub următoarele numere de inventar: III 3605 a; III 3608 a-b; III 3613 b; III 3614 a, c; III 3620 a-b; III 3621 a-c; III 3622—26; III 3631—32; III 3634; III 3639; III 3640 a-b; III 3641—42; III 3643 a-d; III 3644 b-f; III 3647 b; III 3763 a-e; III 3764 a-e; III 3765 a-b; III 3766 a-c; III 3767 b-h; III 3768 a-i; III 3769 a-m; III 3770 a-n; III 3771 a-g; III 3772 a-i; III 3773 a-d; III 3774 a-d; III 3775 a-e; III 3776 a-b; III 3777 a-b, d; III 3778 a-c, f, g, h, j, l; III 3780 a, d, g, h; III 3781 a-b; III 3782 a-b; III 3783—84; III 3785 a-b; III 3786 a-b; III 3787 a-c; III 3845 a-c, f, i, j, k; III 3846—47; III 3848 b-c, e-g; III 3849 a-d; III 3850—51; III 4110; III 4111 a; III 4116. Marea majoritate a obiectelor păstrează pe ele și marcajul de șantier. Un număr restrâns are doar numărul de inventar sau marcajul „Orlea”. În caietele de evidență nu se face însă nici o specificare deosebită.

² Din investigațiile noastre rezultă că este vorba de o confuzie, săpăturile fiind executate în realitate pe „grindul lui Iancu Mușat”, în aval de indicatorul fluvial 645 și nu pe „Măgura Grădiștei”, aflată pe un alt grind, situat mai spre vest. Datele lămuritoare le datorăm lui Eug. Comșa și Eustațiu Cumpănașu (scrisoare din 22.12.1975), precum și relatărilor din Plopșor 1930, p. 368. Chiar în comunicarea comentată se specifică, de altfel, că pe grindul investigat se află și proprietatea lui Iancu Mușat.

cupru și un mormint de copil, cu schelet chirchit, orientat sud-nord. Atelierul de confecționat unelte din silex, aflat pe același grind, este atribuit de asemenea locuirii Sălcuța.

5. După locuirea Sălcuța a urmat alta de tip Coțofeni, dar și stratul acesteia a fost complet răvășit. Locuirii Coțofeni îi sînt atribuite fragmente de cești cu toarta înălțată, vase globulare cu gît strîmt și buza resfrintă, chiupuri. Acestea și alte fragmente au fost lucrate din pastă cu amestec de scoici pisate și pietricele, iar, în unele cazuri, din pastă fină, cu slip și luciri de mică. Ornarea consta din linii incizate neglijent, mai groase sau mai subțiri, dispuse, în forma frunzelor de brad, în cîmpuri ce alternează cu spații neornamentate. În unele cazuri s-au observat urme de incrustație cu roșu.

6. În afară de materialele „tipice pentru Sălcuța sau Coțofeni” este menționată o grupă ceramică de aspect diferit, confecționată din lut amestecat cu cochilii de scoici pisate. Formele constau din vase cu pereții verticali sau ușor tronconici, ornate la exterior cu 1—4 briuri în relief, aplicate sau organice, crestate vertical; străchini cu prag interior; cești cu buza ușor răsfrintă; vase cu gît mare, tronconic. Printre ornamente sînt menționate: impresiuni adînci sub formă de dinți alungiți; impresiuni circulare sau aproape circulare, triunghiulare și — în 2 cazuri — ornamente șnurate.

Cu referire directă la această categorie ceramică, Vlad Zirra afirma: „față de ceea ce știm despre Sălcuța și mai puțin despre Coțofeni e cel puțin aparent străină... „aparent” fiindcă dacă analizăm rînd pe rînd elementele constitutive și caracteristice ale celor două civilizații prezentate și acelea ale grupei noastre găsim și cîteva elemente comune, demne de semnalat”. Elementele comune sînt remarcate în amestecul de scoici în pasta vaselor Sălcuța³ și ale grupei în discuție, precum și în existența străchinilor cu prag interior. Ornamentarea este socotită diferită de Sălcuța și apropiată de Coțofeni. Pentru încadrarea culturală, Vlad Zirra a formulat două ipoteze: această grupă aparține „unei faze mai noi a civilizației Sălcuța, în care au pătruns elemente străine nebandceramice, de exemplu a civilizației Coțofeni sub a cărei influență factura ceramică din vremuri bune a luat un caracter aparte și în același timp mai inferior; ori sîntem în fața unui grup ce aparține efectiv civilizației Coțofeni dar care n-a fost îndeajuns de cunoscut”. Vlad Zirra va inclina spre a doua ipoteză.

C. S. Nicolăescu-Plopșor (1960, p. 367—372) a întreprins cercetări pe marginea de sud a „Grindului lui Iancu Mușat” încercînd să stabilească perioada căreia a aparținut un atelier de silex. Au rezultat și fragmente ceramice (Plopșor 1960, pl. II/1—13 și la noi, fig. 11/10—13), identice cu cele din săpăturile Nestor-Zirra, fiind vorba, probabil, de aceeași așezare. Pe același loc a efectuat săpături, în 1966, Eug. Comșa, care, după amabilele informații orale pe care ni le-a dat, a descoperit un strat de cultură, gros de 1,50 m, cu resturi „Sălcuța, Celei și Coțofeni”. Materialul nu ne este cunoscut, dar nu credem să se deosebească de cel colecționat anterior pe „Grindul lui Iancu Mușat”.

³ Cercetarea materialului „sălcuțean” ne arată că amestecul de sfîrîmături de scoici nu este intenționat, cum se va întîmpla ulterior. Aceste sfîrîmături de cochilii se află întîmplător, în chip natural, în nisipul și lutul folosit la confecționarea vaselor.

Din săpăturile Nestor-Zirra au rezultat și fragmente publicate de Morintz-Roman (1968, fig. 44) ca provenind de pe „Grindul Cremenari”⁴

În cele ce urmează discutăm doar acele materiale (vezi nota 1) atribuite de Vl. Zirra, în a sa comunicare, culturii Coțofeni și grupei pe care o numim provizoriu X.

Despre materialul „Sălcuța”, afirmația că *el aparține în realitate culturii Gumelnița timpurie* (I b după noi, I a după o părere orală a prof. D. Berciu) ni se pare suficientă pentru a scoate în evidență marea sa importanță pentru înțelegerea procesului de formare a culturii Sălcuța. Este deci un material mai vechi decât locuirile Sălcuța cunoscute nouă pînă acum, sprijinind, într-un fel, punctul de vedere emis de Simeonová (1968, p. 47—49).

Printre obiectele din silex, Alexandru Păunescu crede a recunoaște și o serie de piese (așchii, gratoare, lame, virfuri) păstrînd deseori cortexul pe segmente variabile, uneori cu retușe marginale, care pot fi atribuite locuirii post gumelnițene.

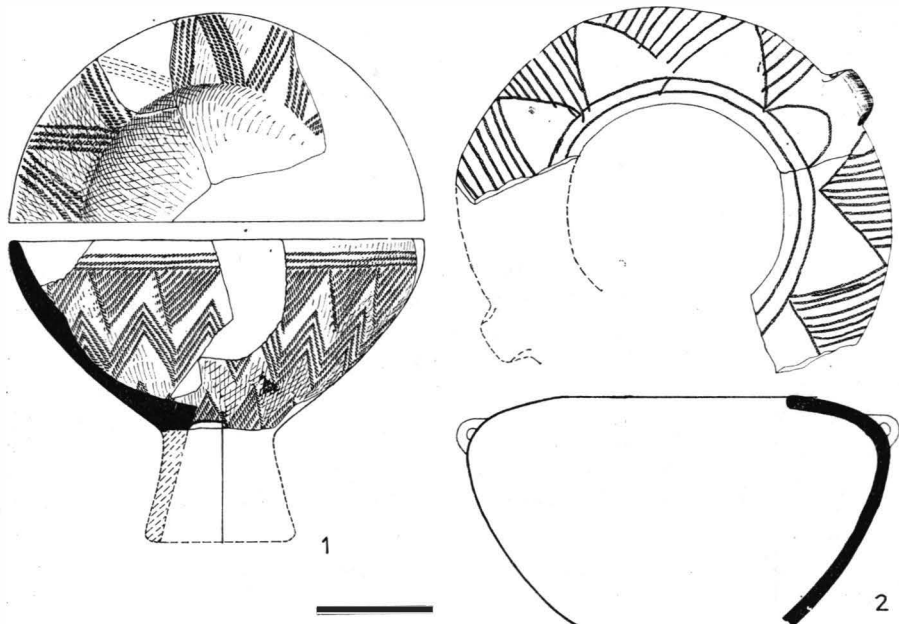

Fig. 1. 1 Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat” (specia de bună calitate), 2 Orlea — „Grindul Răcarul Mare” (specia poroasă).

În legătură cu „grupa X” sau „cultura Coțofeni” — Zirra poate sta și un topor fragmentar (fig. 10/6) aflat în muzeul Orlea, cu proveniență grindul lui Iancu Mușat.

⁴ Confuzia a rezultat din inscripția „GG”, citită „GC”, de pe obiectele în discuție.

Elementul definitoriu este ceramica. Materialul pe care-l avem la dispoziție este selecționat astfel încât sîntem lipsiți de unele elemente care provin în special de la mijlocul și mai ales de la partea inferioară a vaselor.

Deosebim mai multe specii ceramice :

1. Specia poroasă, rezultată din amestecul de scoici pisate, bucăți de calcar, materii organice. Este numeroasă, de culoare cenușie-deschis, castanie, cărămizie la exterior și cenușie-închis în spărtură.

2. Specia „mozaicată”. Bucățile de cochilii de scoici, mărunț pisate, apar într-un lut compact și bine frămîntat, fără goluri și deci porozități, ca o suprafață cu mozaic. Categoria nu este numeroasă. Are culoarea cenușie-închis, castanie și cărămizie la exterior, miezul cenușiu-închis.

3. Specia nisipoasă. Amestecul de nisip mărunț dă asprime la pipăit. Sînt cîteva fragmente de culoare cenușie.

4. Specia fină. Lut fără impurități, de culoare cenușie, neagră și castanie.

5. Specia de bună calitate. La fel de numeroasă ca și cea poroasă. Pasta este compactă, dură, bine frămîntată, uneori cu mici goluri. Ca degresant, puțin nisip în care „scapă”, rar, cîteva pietricele sau bucăți de scoică pisată. La exterior, straturi superficiale și chiar slip. Culoarea este cenușie, rar neagră, castanie cu nuanțe cărămizii.

6. Specia grosieră. Modelare neîngrijită, pastă compactă dar cu bucăți mari de lut sau cioburi și calcar pisat. Culoare castanie, cenușie și cărămizie.

FORMELE

Reconstituirea este dificilă, materialul fiind foarte fragmentar.

A. *Străchini*. A_1 (fig. 1/1; 2/1—3, 5—6) tendință semisferică, buză îngroșată prelung sub formă de manșetă, prevăzută — cel puțin într-un caz (fig. 1/1) — cu picior inelar; A_2 (fig. 2/4, 7, 9, 11; 10/3,5) pereți curbați, margine îngroșată sau uniformă și teșită oblic, scurt spre interior. Pe umăr, tortițe perforate orizontal (fig. 2/7); A_3 (fig. 3/3, 8; 7/1; 10/9), tronconice, cu buză îngroșată prelung, teșită oblic sau rotunjită și cu o toartă (două?) într-un caz; A_4 (fig. 3/7) semisferică, cu marginea ușor evazată; A_5 (fig. 9/8) cu marginea îndoită mult spre interior (asemenea fig. 1/2?).

B. *Castroane*. B_1 (fig. 2/8) cu marginea lățită spre interior; B_2 (fig. 6/8; 10/4) marginea teșită oblic; B_3 (fig. 10/10) curbura pereților accentuată.

C. *Borcane*. C_1 (fig. 7/3—5, 11, 12) formă probabil înaltă, pereții ușor curbați, marginea îngroșată și teșită scurt spre interior; C_2 (fig. 11/4, 13) margine cu tendință de evazare; C_3 (fig. 7/2; 10/1) git scurt, umăr ușor arcuit; C_4 (fig. 7/7, 19; 10/7) profil în S prelung.

D. *Amfore*. Sînt ilustrate prin fragmente de git cu marginea lată, evazată sau dreaptă (fig. 6/12, 13) și fragmente de umăr, corp sau de la partea inferioară a vaselor (fig. 6/6; 7/17; 8/1—5, 7—10; 9/1—7, 9—11, 13).

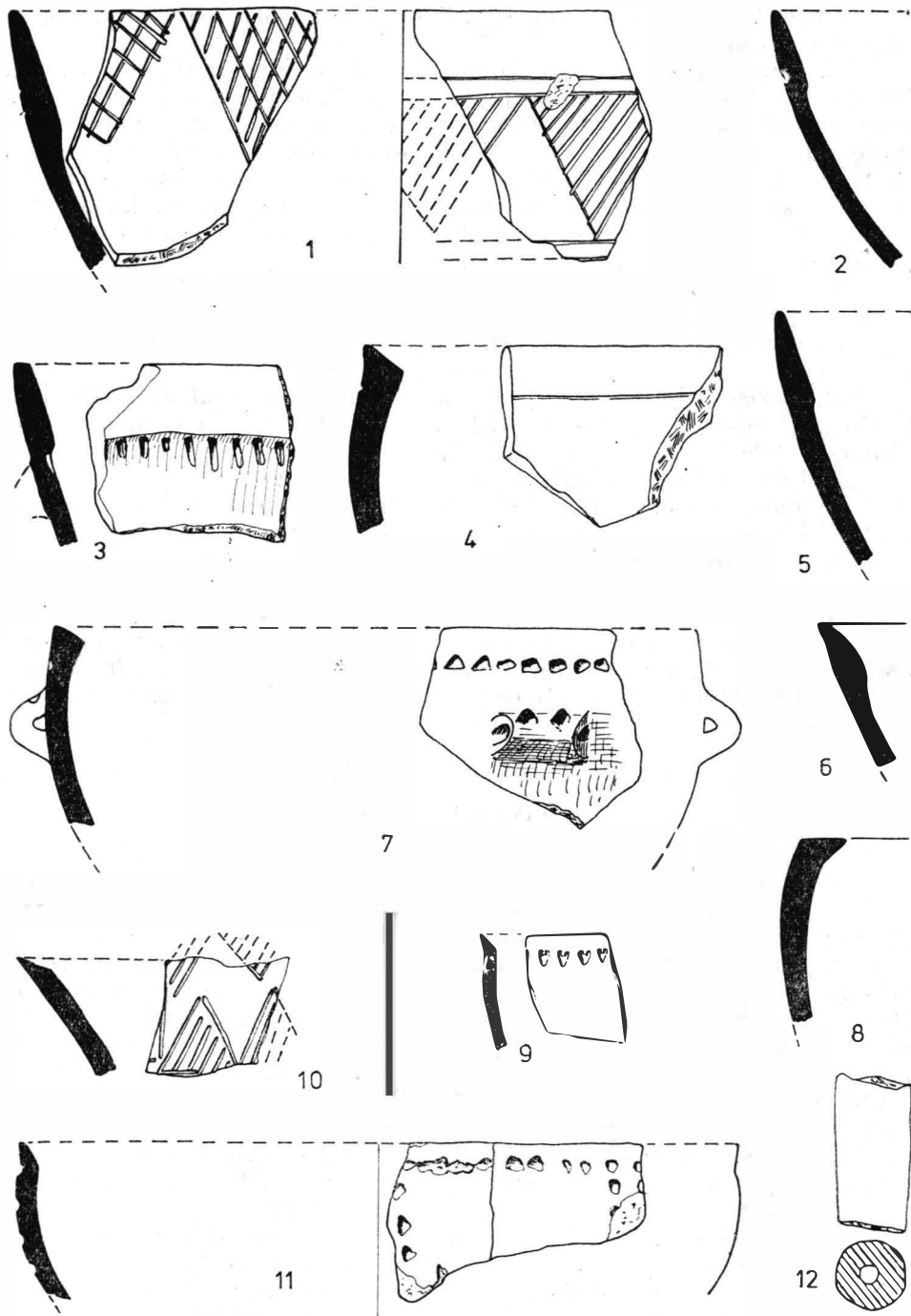

Fig. 2. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 2, 8, 9, 12 specia poroasă ; 6 specia nisipoasă ; 1, 3—5, 7, 10, 11 specia de bună calitate.

Unele torți în bandă lată (fig. 3/4; 7/18; 8/6; 9/15) ar putea să aparțină aceleiași forme.

E. Vase de provizii. Sînt numeroase, de mărimi variabile. E_1 (fig. 4/4—8, 10; 5/5—10) cu diametrul maxim pe deschidere, marginea teșită oblic spre interior, ușor tronconice la partea superioară, cu sau fără torți, partea inferioară formînd probabil un unghi obtuz cu cea superioară. Torți de tipul din fig. 6/10—11 nu este exclus să fi fost fixate pe părțile inferioare ale acestor vase; E_2 (fig. 4/11; 5/1—4) cu pereții drepecți, marginea teșită, îngroșată sau ușor rotunjită; E_3 (fig. 5/11; 6/1—5) pereții curbați, marginea teșită; E_4 (fig. 6/9) chiupuri.

F. Cești. Avem fragmente de la 3 exemplare. Fig. 3/2 ne indică o formă cu gura oblică; fig. 10/2 și 11/17, forme cu torți ușor supraînălțate.

G. Oale (fig. 10/13; 11/18), specia grosieră, prevăzute cu torți puternice.

H. Forme askoidale. Prezente sigur prin exemplarul de la fig. 3/6. Unele torți, precum fig. 7/8, 9, 14, 16 provin, probabil, de asemenea de la căni askoidale.

I. Vase pîntecoase (fig. 7/6, 13).

J. Vase de agățat (fig. 7/10, 15), formă asemenea celor de la fig. 12/4,5.

K. Vase tronconice (fig. 4/1—3).

Gama formelor este mai variată, după cum o arată fragmentele ilustrate, dar reconstituirea este dificilă.

Destul de frecvente sînt de asemenea micile „tuburi”, probabil greutăți de plasă, din lut (fig. 2/12). Unele fusaiole sînt din fragmente ceramice (fig. 11/14), altele tronconice (fig. 11/15). Un alt exemplar (fig. 11/16) poate imita o roată de car.

ORNAMENTAREA

I. PROCEDEE TEHNICE

Ia prin adîncire (Ia_1 incizie = fig. 2/1,10; 3/1, 2, 4, 6, 7; 7/2, 3, 8, 14, 18; 8; 9/3, 4, 6, 8, 9, 12, 13, 15—17; 10/1, 14—16; Ia_2 șanțulețe adîncite, uneori lustruite sau șlefuite, imitînd canelura = fig. 3/1,7; 8/1—5, 8—10; 9/11; 10/14, 16; 11/17; Ia_3 striuri = fig. 3/5; 9/7; 10/14; Ia_4 hașuri fine = fig. 8/1; 9/1, 2, 5; Ia_5 impresiuni cu șnurul răsucit = fig. 1/1; 9/14; Ia_6 impresiuni de diferite forme, executate prin apăsare a unui băț, în pasta moale = fig. 2/3, 7, 9, 11; 3/2, 6; 4—6; 7/4, 8, 9, 11, 12, 14, 16; 8/2, 3, 4; 9/7, 8, 11, 15, 16; 10/2—5, 8—11, 13; 11/1—5, 7—8, 11—13, 16; Ia_7 creștături = fig. 6/12).

Ib în relief (Ib_1 briuri organice, foarte rar aplicate, îndeosebi pe specia poroasă, apar în șiruri orizontale de 1—3 = fig. 4/7—11; 5/2—11; 6/1—7; 7/16; o dată de la baza sau partea superioară a unei torți = fig. 6/11; Ib_2 crește = fig. 7/5; Ib_3 aplicații scurte, alveolate sau creștate = fig. 4/5; 5/2, 3, 8; Ib_4 proeminente cu rol ornamental sau practic = fig. 11/6,7, 9; Ib_5 într-un caz = fig. 10/2, „boabe de linte”; **Ic** incrustație sau spoire cu roșu crud peste zona scrijelată sau incizată anterior (fig. 9/4a—b, 5,6,9a—b).

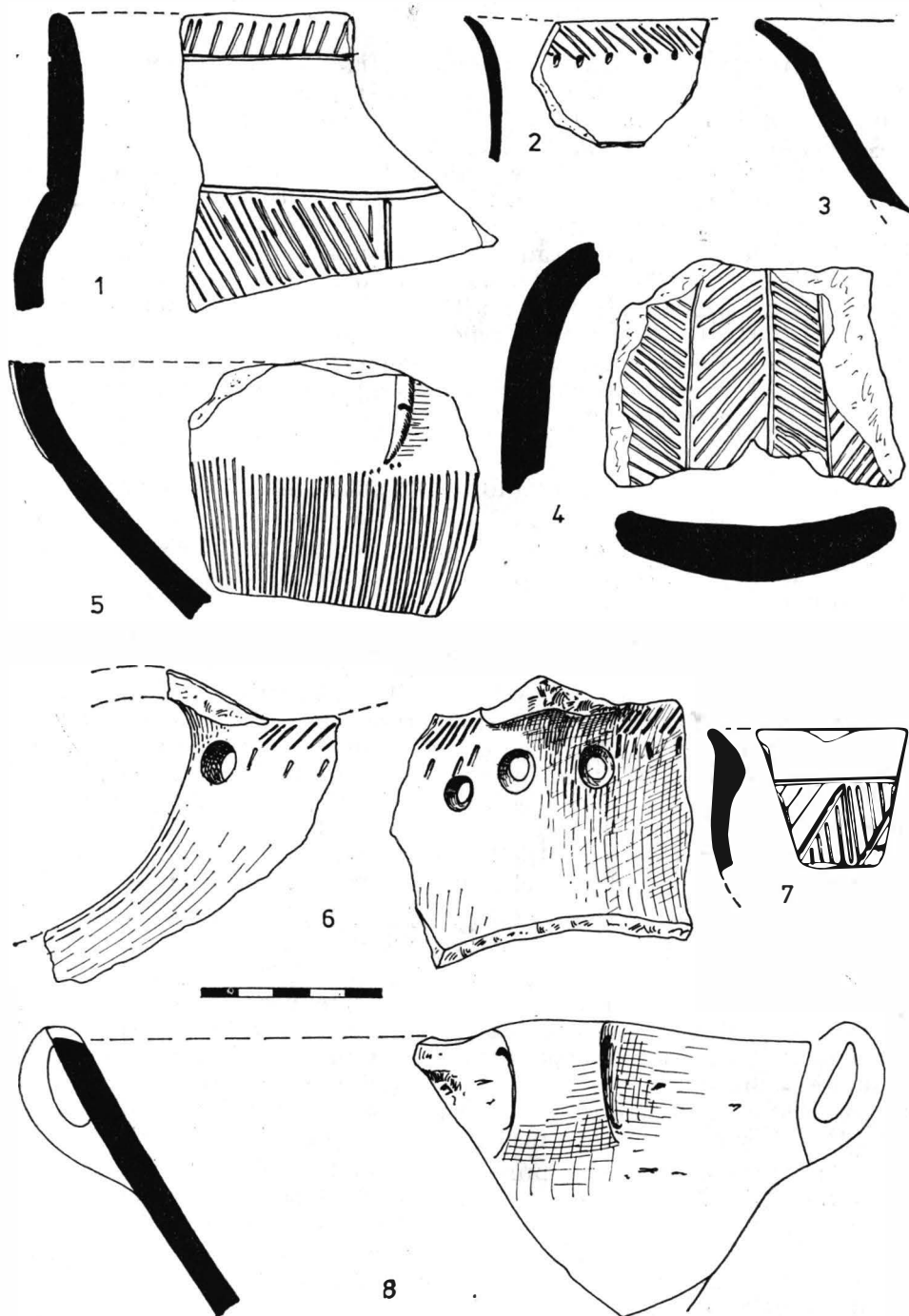

Fig. 3. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 8 specia poroasă; 4 specia „mozaicată”; 3 specia fină; 1, 2, 5—7 specia de bună calitate.

II. MOTIVE ORNAMENTALE

I Ia triunghiuri (*IIa*₁ hașurate oblic = fig. 1/1 ; 2/1,10 ; 9/8 ; *IIa*₂ în rețea = fig. 2/1 ; *IIa*₃ orizontal = fig. 9/16 ; *IIa*₄ realizate din alternanțe de linii în „căpriori” = fig. 9/14). *I Ib* benzi (*IIb*₁ în zig-zag = fig. 1/1 ; *IIb*₂ hașurate = fig. 3/1—2, 6 ; 7/9, 14, 18 ; 8/8, 10 ; 9/1—7, 9, 11, 15 ; *IIb*₃ benzi de linii paralele, oblice = fig. 9/15, 17 ; *I Ic* șiruri de impresiuni (*IIc*₁ sub marginea vasului = fig. 2/7, 9, 11 ; 4/2—6, 9 ; 7/4, 11, 12 ; 10/2—5, 10, 11 ; *IIc*₂ pe margine = fig. 4/1—6, 8, 10, 11 ; 5 ; 6/1—5, 8, 13 ; 11/4, 13 ; *IIc*₃ pe umărul sau corpul vasului = fig. 2/3 — în interior ; 2/11 ; 10/8, 13 ; 11/1—3, 5, 11, 12 ; *IIc*₄ delimitînd alte motive ornamentale = fig. 3/2, 6 ; 7/8, 9, 14 ; 9/11, 16 ; *IIc*₅ separă cîmpuri ornamentale = fig. 8/2—4 ; *IIc*₆ scot în relief o parte componentă a vasului = fig. 2/7). *I Id* șiruri de briuri paralele în relief sub marginea vaselor, într-un caz pe o toartă, în altul de la baza sau partea superioară a unei torți (fig. 4—6 ; 7/16). *I Ie* false caneluri (fig. 3/7 ; 9/11).

III. MODUL DE ORDONARE ȘI MANIERA ORNAMENTALĂ

Fig. 1/1 ne oferă un ornament complex, dispus pe ambele fețe ca și în cazul 2/1 (eventual 2/10), la care reținem alternanțe de spații cruceate cu altele ornamentate.

O manieră specifică de ornamentare repetată este și încadrarea cu impresiuni a benzilor de hașuri libere (fig. 3/2 ; 7/8, 9, 14).

Maniera de ornamentare de la fig. 8/1—5, 9 ; 10/16 ne reține atenția în mod deosebit : aci pare a fi vorba de pregătirea unui grund scrijelat sau hașurat peste care, cu ajutorul șanțulețelor, se realizează motive ornamentale. În legătură cu această manieră stă și tendința de a ornamenta mari suprafețe din corpul vasului (fig. 3/1,4 ; 8/8, 9 ; 10/14, 16). Primul caz amintește foarte clar maniera complexului Herculană—Cheile Turzii (Roman 1971), în timp ce al doilea indică trecerea spre etapa Coțofeni timpurie, cînd grundul devine el însuși singurul ornament (Roman 1976).

Hașurile foarte fine de genul fig. 9/1, 2, 5, striurile de tipul fig. 9/7 sînt de asemenea un specific al materialelor discutate.

În muzeul din Orlea se află vasul de la fig. 12/3, care, ca și cel de la fig. 1/2 (o parte din el în muzeul Corabia, altă parte la cel din Orlea), provine de pe grindul Răcarul Mare. Forma acestor vase și ornamentarea sînt caracteristice celor descoperite pe grindul lui Iancu Mușat. O cercetare de suprafață, întreprinsă de noi pe acest grind în septembrie 1968 (Morintz, Roman 1968, nota 9), a dus atît la descoperirea unor urme de locuire Cernavoda III, cit și ale altora, asemenea celor de la fig. 2/1 ; 5/6 ; 9/1.

Din vatra satului Orlea provin fragmentele de la fig. 12/1,2 și vasele de la fig. 12/4, 5 ; acestea din urmă sînt descoperite în punctul „Vii” (mormînt?). Toate se păstrează în muzeul din Orlea. Ornamentația de pe fragmentul din fig. 12/1 (askos?), ca și acelea de pe toarta din fig. 12/2 sînt prea tipice pentru a nu fi atribuite aceleiași manifestări culturale ca și cea de pe grindurile Iancu Mușat și Răcaru Mare. Tipologic, vasele de la fig. 12/4,5 pot fi atribuite aceleiași perioade sau, eventual, celei Coțofeni foarte timpurii.

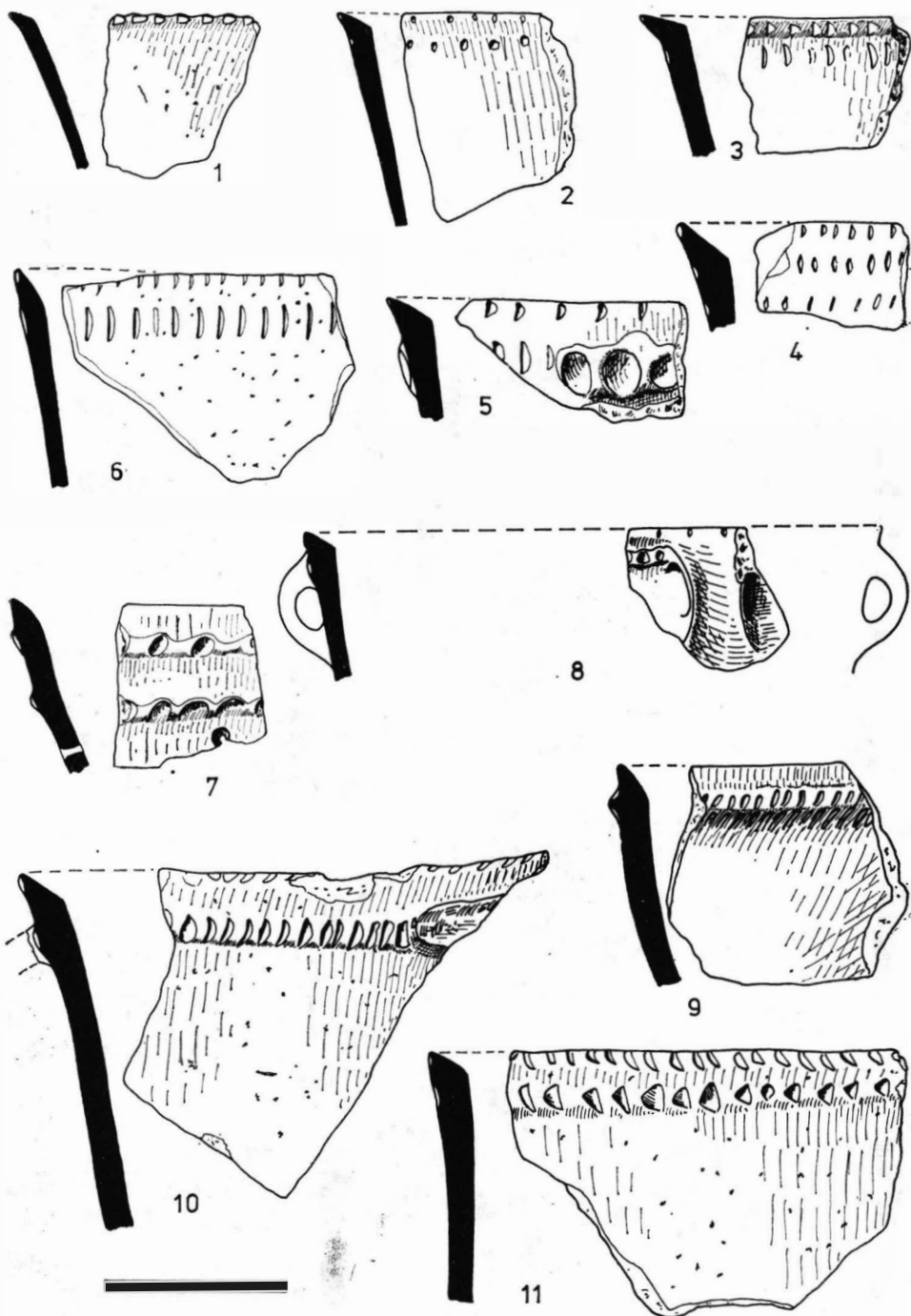

Fig. 4. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 1—3. 5, 6, 8—11 specia poroasă; 4, 7, specia „mozaică”.

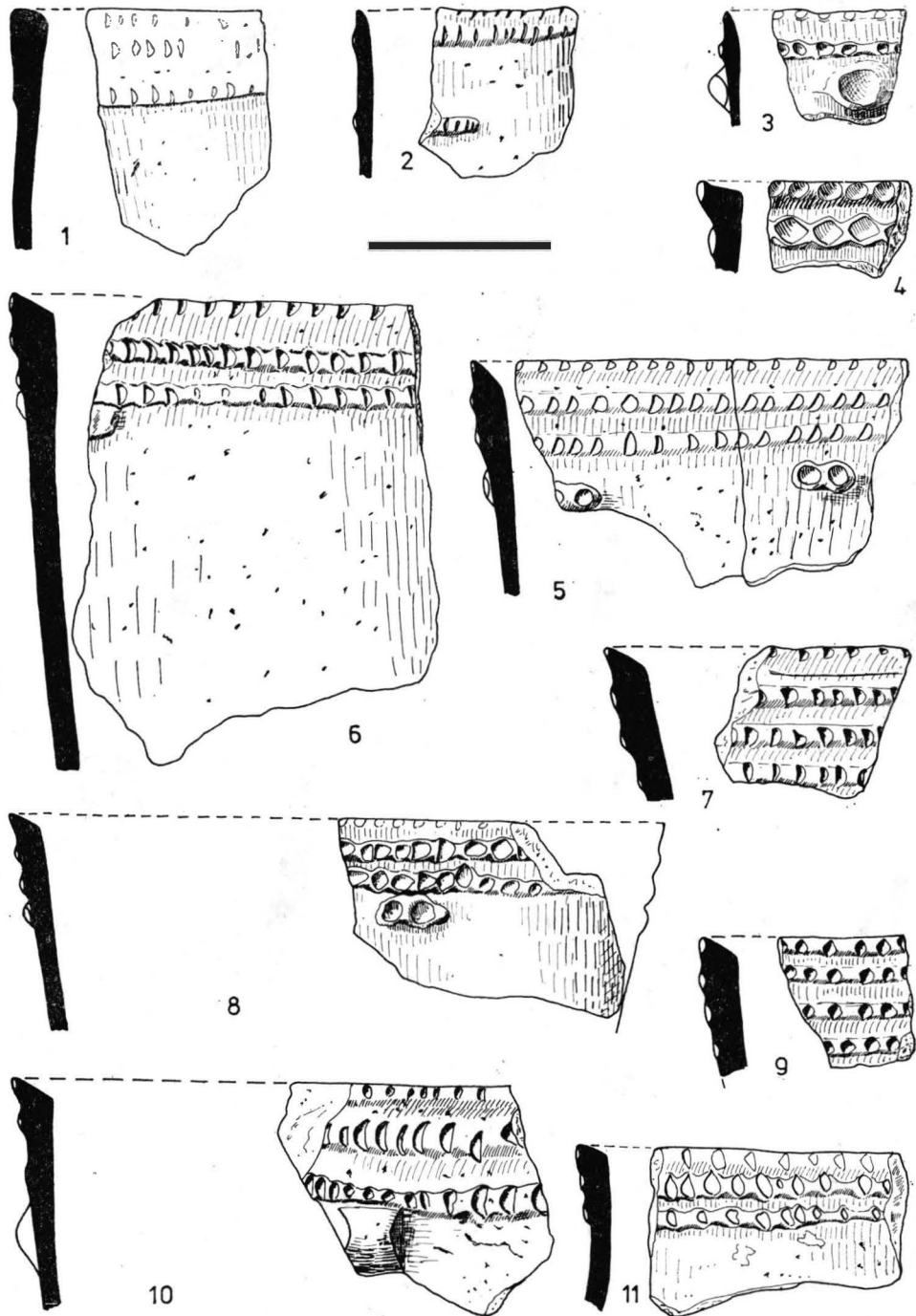

Fig. 5. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 1—3, 5—11 specia poroasă; 4 specia „mozaicată”.

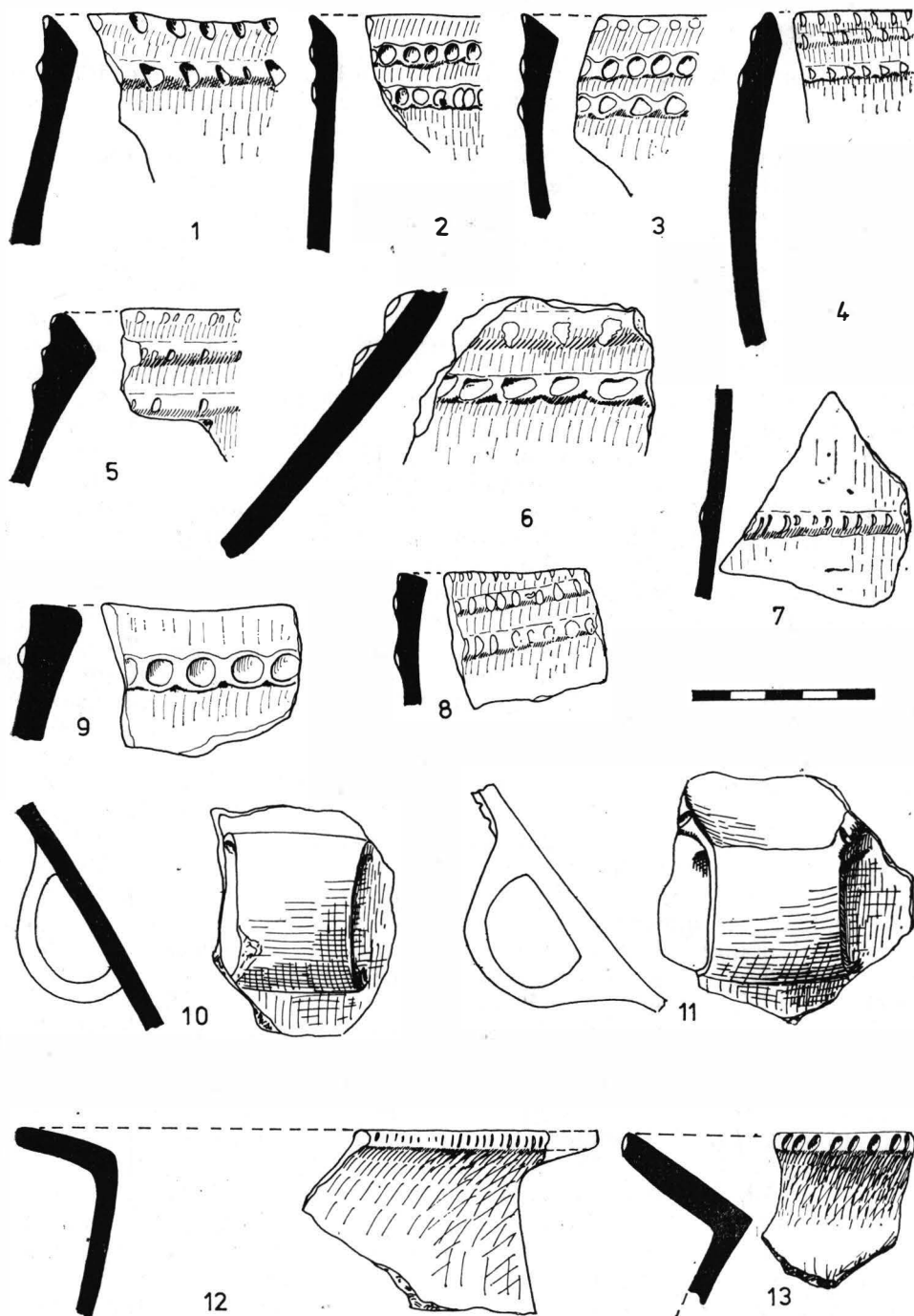

Fig. 6. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 1—7, 10, 12 specia poroasă; 8 specia „mozaică”; 9 specia nisipoasă; 13 specia de bună calitate; 11 specia grosieră.

INCADRAREA CULTURALĂ

Roman (1964, p. 322 și tabel cronologic) a atribuit fragmentele de tipul celor de la fig. 6/12, 13, culturii Foltești II. Morintz, Roman (1968, p. 104 sub titlul „Grindul Cremenari” și fig. 44) încadrează o parte din materialul de pe grindul lui Iancu Mușat în cultura Celei. Referindu-ne la ipotezele formulate de Vlad Zirra — citate la început — subliniem că nu poate fi sesizată nici o legătură între materialele gumelnițene timpurii din grindul lui Iancu Mușat și grupa desemnată de noi cu X. Din capul locului afirmăm de asemenea că materialul discutat nu poate fi atribuit nici uneia din etapele sau manifestările Coțofeni pe care noi, în urma unui studiu de ansamblu (Roman 1976), le-am putut preciza. Altfel, ar trebui să admitem că într-o zonă foarte limitată și la o distanță mică totuși de așezări specifice Coțofeni avea loc o evoluție regională, diferită substanțial de restul așezărilor complexului Coțofeni. În primul rînd, forme de tipul A₁, E₁, G nu pot fi semnalate în așezări Coțofeni. Ornamentul, atît de definitoriu pentru o cultură arheologică, în maniera fig. 1/1; 2/1 interior, 10; 3/1, 2, 6, 7; 4—6 — ca sistem de briuri sub marginea vasului; 7/8, 9, 14, 16; 8; 9/1, 2, 4a—b, 5, 7, 11, 16; 10/3—5, 10, 14, 16; 12/1—3 este necoțofenesc, chiar dacă, prin simplificare, va intra, prin toate sau doar prin unele elemente, în cadrul culturii Coțofeni. Despre aceste materiale se poate spune că formează o bază sau un centru de emanație care va ajuta substanțial la procesul de coțofenizare.

Prin separarea unei grupe ceramice deosebite — grupa X —, Vl. Zirra a caracterizat, de fapt încă din 1947, un grup cultural nou care, ulterior, a primit numele de cultura Celei (Bujor 1967, p. 216), Într-adevăr, în așezările de tip Celei de la Celei (Ibidem, p. 211—216), Siliștioara (Comșa 1967, p. 207—221), Locusteni (Tătulea, Nica 1974, p. 13, 16) găsim analogii perfecte pentru vasele noastre de tip E (Comșa 1967, fig. 3/11—16, 18; 4/11, 14; 5/6—14; 6/4, 14; 7/6; Bujor 1967, p. 212; Tătulea, Nica 1974, fig. 2/18—21, 23—31; 5/1—12). Vase asemenea fig. 2/4, 7; 4/1—3 întîlnim aidoma printre materialele de la Celei, aflate în muzeul din Corabia. Despre străchini de tip A₁ pare a vorbi Bujor (1967, p. 213) la paragraful, „castroane-străchini de tip b”. Fragmentul de picior (Comșa 1967, fig. 6/21) de la Siliștioara poate proveni de la o strachină A₁, asemenea fig. 1/1. Sistemul de briuri în relief este tipic Celei. Motivele triunghiulare (Bujor 1967, p. 214), benzile hașurate (Comșa 1967, fig. 6/7, 8), crestele verticale în relief (Ibidem, fig. 6/11), impresiunile cu șnurul (Bujor 1967, p. 214, dreapta sus și dreapta jos) sînt comune grupului Celei și descoperirilor de la Orlea. Ceea ce separă evident grupul Orlea de Celei este frecvența străchinilor de tip A₁ la Orlea și lipsa amforelor cu marginea lată, a toișilor în bandă lată, a vaselor de agățat, ca și a motivisticii ornamentale de la fig. 1/1; 2/10; 3/1, 2, 4—7; 7/8, 9, 14, 18; 8; 9/4, 5, 7, 11, 15; 10/14, 16; 11/17; 12/1—3 în descoperiri de tip Celei.

Elementele comune și deosebitoare mai sus discutate pot indica : a) descoperirile din săpăturile Nestor-Zirra pe grindul lui Iancu Mușat sînt unitare, în acest caz ele putînd reprezenta o fază a grupului Celei încă nedocumentată la Celei și Siliștioara ; b) descoperirile nu sînt unitare ci aparțin pe de o parte grupului Celei, iar pe de alta unui grup încă nedefinit. Deslușiri în acest sens vom căpăta probabil, în viitor, de la Locusteni.

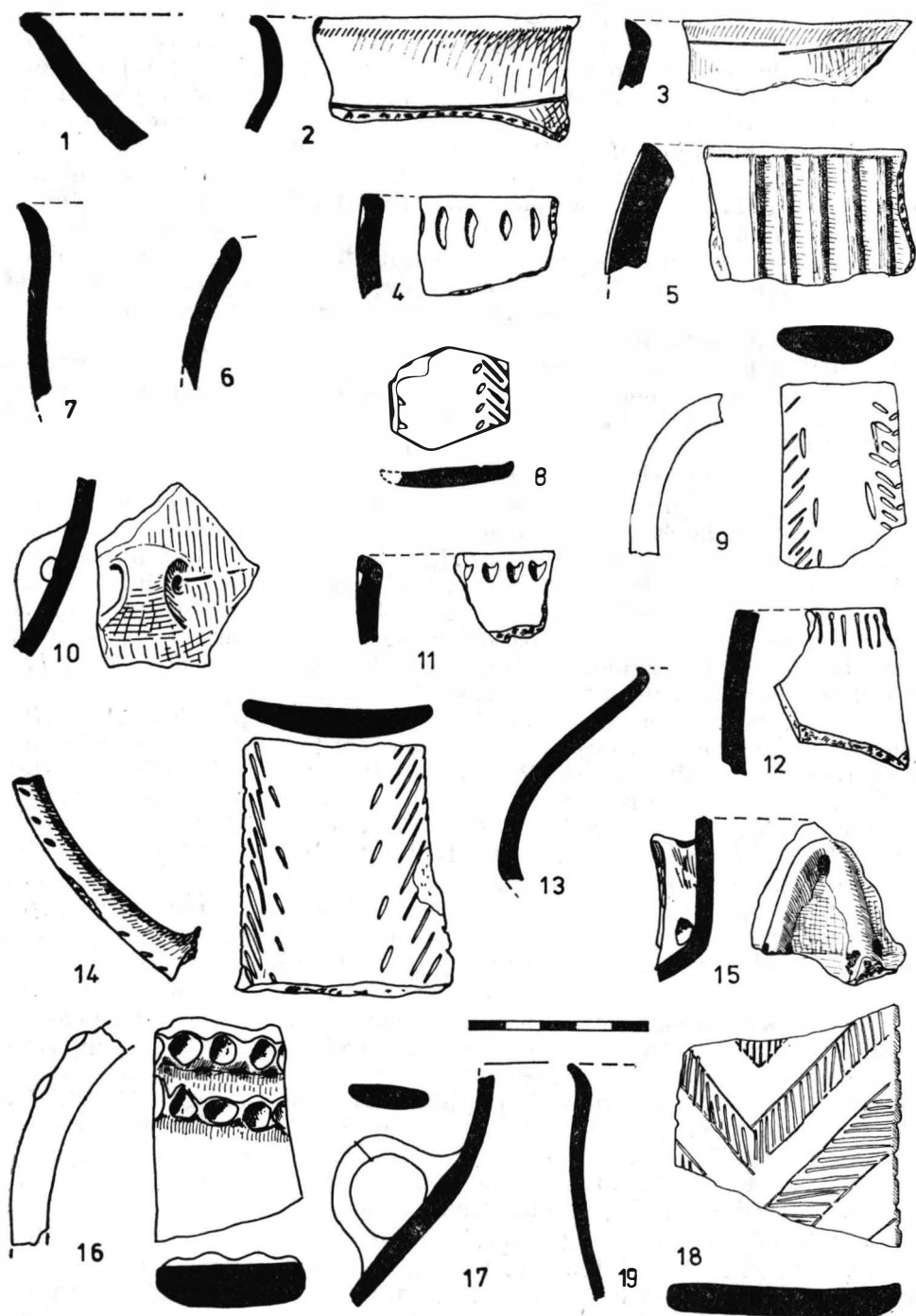

Fig. 7. Orlea —, „Grindul lui Iancu Mușat”. 1, 15, 19 specia poroasă; 18 specia „mozaicată”; 17 specia nisipoasă; 4, 8, 11, 12 specia fină; 2, 3, 5—7, 9, 10, 13, 14 specia bună; 16 specia grosieră.

Acolo, într-un complex suprapus de un altul Coțofeni I (Tătulea, Nica 1974, p. 13, 16, 18 ; pentru încadrarea așezării în Coțofeni, Roman 1976) au apărut materiale Celei de tip E (Tătulea, Nica 1974, fig. 2/16—31), iar în alt loc (S I din 1972, patrutul 14, gr. 1—2, material analizat de noi) materiale tipice Orlea de genul fig. 2/1—5 ; 7/6, 13 — cu ornamente asemenea fig. 2/1, 7, 9, 11 ; 3/5 ; 6/7 ; 7/11 ; 9/6, 12. Tot acolo au apărut o toartă în bandă lată, un fragment Coțofeni I, un fragment de vas cu buza oblică provenind de la un askos sau de la o cană askoidală (asemenea cânilor Celei sau Zimnicea — Alexandrescu 1974 —), un topor miniatural de lut, cu gaură de înmănușare și cu protuberanțe laterale pe care era incizat un X, un fragment de strachină Cernavoda III. Nu a apărut nici un ciob de vas tip E, în schimb s-au descoperit 4 fragmente de epocă romană care indică un deranjament.

Atît pentru aria de manifestare cît și pentru conturarea cadrului cultural, elemente importante ne oferă descoperirile de la Sadovec (25 km sud-vest de Plevna), rezultate din săpăturile germane efectuate, în 1936—1937, în fortificația feudală timpurie de la Golemanovo Kale (Simeonová 1968, p. 15—63, pl. 2—19).

O analiză atentă a ceea ce Simeonová (1968, p. 41) numește „die frühbronzezeitliche Keramik” — compusă din 65 de fragmente ceramice și 7 vase reconstituite (Ibidem, fig. 12/1—12, 14, 15, 18 ; 13 ; pl. 3/2—9 ; 8/7, 12, 13 ; 14 ; 15/1—8) — ne arată clar că avem de-a face cu un material neunitar. Astfel, pl. 8/7 ; 14/18a—18b = fig. 13/14, poate și pl. 3/2 și fig. 13/2, aparțin cu siguranță perioadei hallstattiene, complexul Ostrovul Banului în cazul fragmentului de la pl. 8/7. Fragmentul de la pl. 14/24 aparține *sigur* bronzului târziu. Fragmentele de la pl. 14/26—34 formează, probabil împreună cu ceașca cu fund ascuțit de la pl. 3/6 = fig. 12/4, un orizont al bronzului mijlociu. Pl. 15/3 socotită „eine schneckenförmig eingerollte Handhabe. . . ohne Parallelen” (Ibidem, p. 44) are, în realitate, cele mai bune și firești paralele în straturile Troia IIg—V (Blegen, Caskey, Rawson 1950, I₂, fig. 389/35.1160 și 35.485 ; 390/35.490 ; 78.33.201 ; 78 III/—20 ; 59 b/C₂₉ ; Idem 1951, II₂, fig. 258/10, 11 ; 251/19, 21, 23).

Fragmente ceramice absolut tipice, care fac din Sadovec al doilea punct important de tip Orlea, sînt ilustrate de Simeonová (1968) la fig 13/1, 3, 5, 6, 8, 13 și, mai ales, la pl. 14/1, 2, 4, 6—13, 15—17, 21, 23 și 15/1, 2, 5—8. Unele dintre ele — pl. 14/2, 6, 23 ; 15/2 (Ibidem, p. 42) — poartă resturi de incrustație cu roșuca și la Orlea. Cu toate că materialul este foarte redus, remarcăm totuși absența vaselor de tip E — respectiv Celei — cu buza teșită și ornamentele cu briuri sub margine, atît de bogat reprezentate la Orlea. Subliniem de asemenea frecvența fragmentelor de vase cu ornamente în maniera Cernavoda II (Simeonová 1968, pl. 14/7—13, 16, 17). Aceste două observații ar putea fi dovezi de disociere, respectiv de asociere a acestor categorii ceramice în cazul descoperirilor de la Orlea. Un specific regional nu se exclude totuși, cu toate că, în peștera Devetaki apare un fragment Celei de tip E (Morintz, Roman 1968, p. 106).

Askosul de la Cîrna (descoperire întîmplătoare, atribuită de Bichir — 1958, p. 101—103 și 1959, p. 276—278 — unui mormînt tumular cu ocră Coțofeni) are un ornament care ar rămîne unicat în cadrul culturii Coțofeni. În cazul de față nu este vorba de bîni hașurate în general, ci de benzi „îngemănate”, marcate de impresiuni alveolare ; șirul ornamental

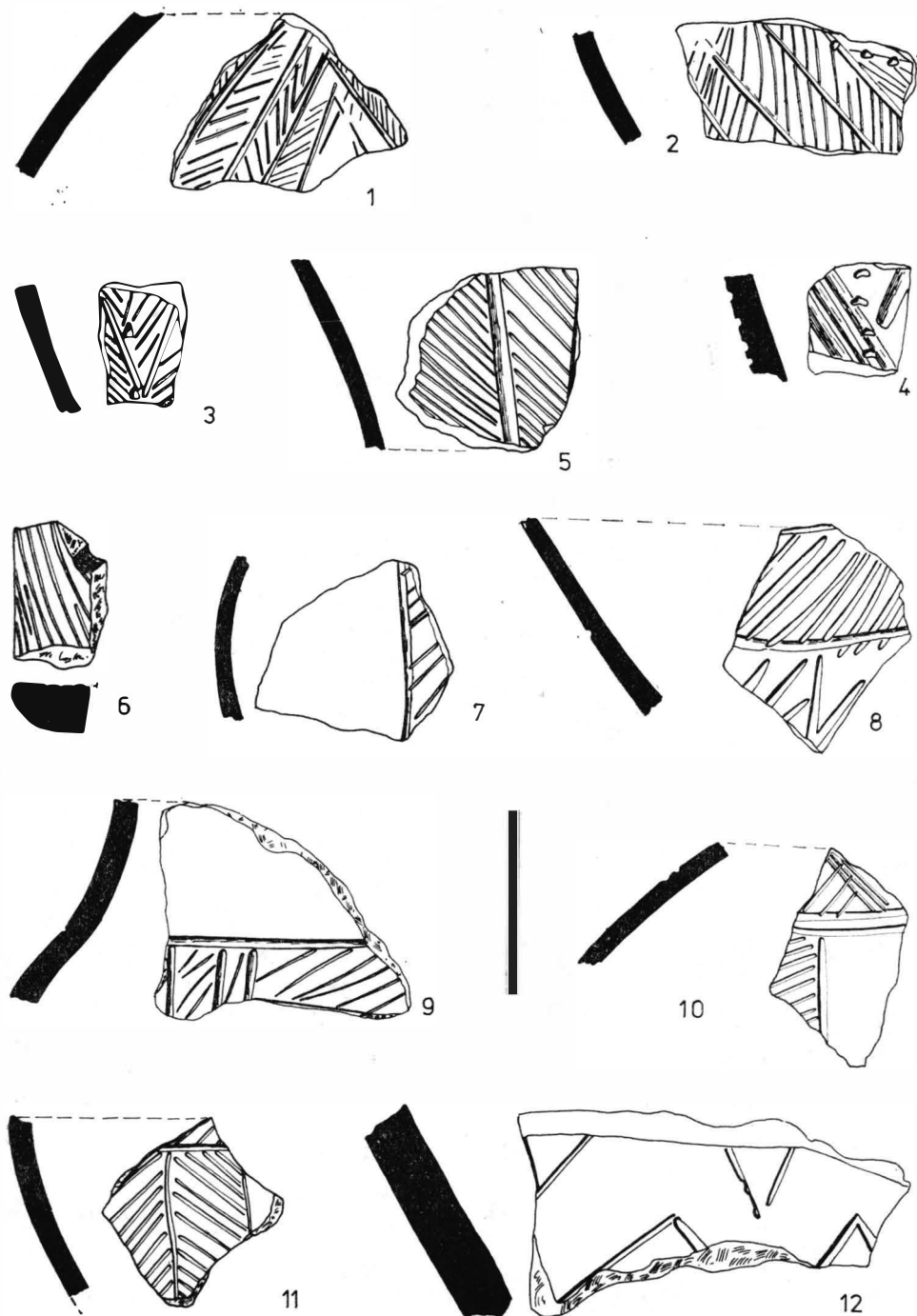

Fig. 8. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 3, 5, 6 specia „mozaicată”, 1, 2, 4, 7—12 specia de bună calitate.

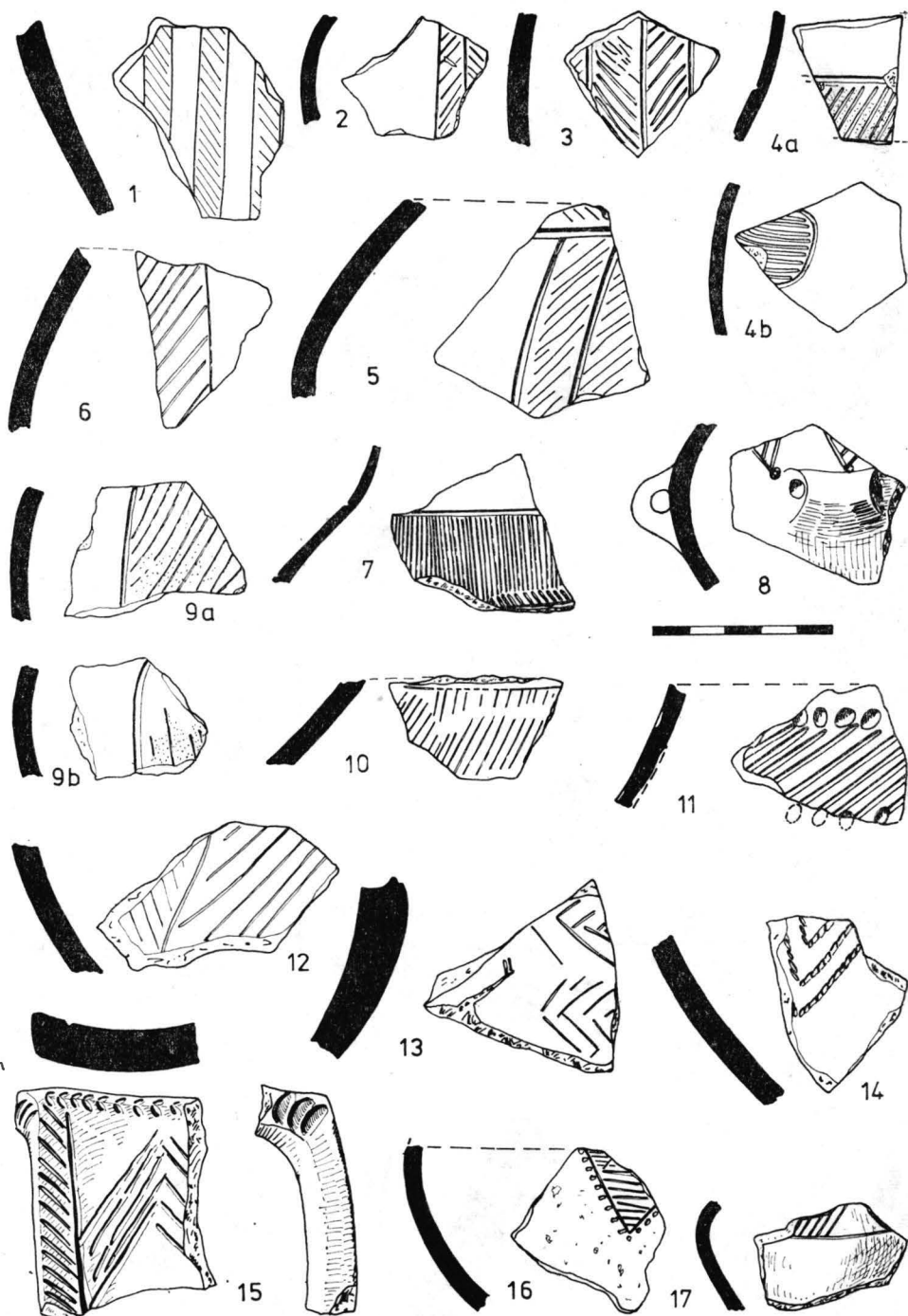

Fig. 9. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 12, 13, 16 specia poroasă; 10 specia „mozaicată”; 3, 9 a-b, 17 specia nisipoasă; 1, 4 a-b, 5 specia fină; 2, 6—8, 11, 14, 15 specia bună.

de sub marginea vasului este încadrat, la bază, de impresiuni; toarta are ornamente marginale. Toate aceste detalii prea sînt absente în orice complex Coțofeni obișnuit și prea caracteristice pentru descoperirile de la Orlea mai sus discutate pentru a nu încerca o apropiere culturală și cronologică.

Unele elemente, analoage celor de la Orlea (fig. 3/2 și 4/5, spre exemplu), mai evoluat însă și stînd în legătură cu un orizont Coțofeni I, se află și printre descoperirile răslețe de la Zimnicea (Alexandrescu 1974, p. 92—93, fig. 3, precum și materiale studiate de noi prin amabilitatea autoarei săpăturilor).

ÎNCADRARE CRONOLOGICĂ

În zona Orlea sînt documentate culturile Gumelnița timpurie, sporadic Cernavoda III și, foarte bogat, Celei. Descoperirile Coțofeni autentice sînt aproape absente și susținute prin materiale insuficient de convingătoare. Nu ne sînt cunoscute nici descoperiri Sălcuța IV. Dacă resturile Cernavoda I (de nuanță Cucuteni C) de la Vădastra (Christescu 1927—32, fig. 50/3, 8; 51/12; Morintz, Roman 1968, p. 74; Nestor, Zaharia 1968, fig. 4/6, 11—13, p. 34) reprezintă o pătrundere a unor astfel de populații în această zonă, care înlătură pe cele Sălcuța, nu știm. Evoluția ulterioară — Cernavoda III, Celei, Orlea, Coțofeni are la bază însă un fond Cernavoda I, sesizabil mai ales în tehnica vaselor poroase și „mozaicate”. Dacă, teoretic, slaba documentare Coțofeni din zona Orlea ne permite să presupunem pentru acest interval de timp o evoluție paralelă cu descoperiri de tip Celei și Orlea, analiza tipologică ne arată însă că acestea din urmă reprezintă mai ales un centru de emanație culturală care au ajutat procesul inițial de coțofenizare din regiunile mai nordice. Dealtfel, la Locusteni, 25 km la nord de Dunăre, descoperiri de tip Celei, Orlea, Cernavoda III și Coțofeni I se află pe același loc. Faptul că la Orlea nu sesizăm decît slabe influențe Coțofeni I (fig. 3/4; 7/18) ne arată că descoperirile de la Orlea se înscriu mai ales la începutul fazei Coțofeni I. De la Vădastra cunoaștem descoperiri Coțofeni II care de asemenea nu au similitudini cu Orlea. Același lucru se poate afirma despre așezările Coțofeni III oltenesti. În raport cu Celei, problema este mai complicată, deoarece materialele discutate nu au o situație stratigrafică clară. În cazul în care materialul este unitar, el poate reprezenta, tipologic, o fază finală a complexului Celei. În cazul în care nu este unitar, poziția sa cronologică, în raport cu Celei și Coțofeni, nu credem că se va modifica.

Simeonová (1968, p. 50—51), socotind materialul de la Sadovec unitar, găsește cele mai bune paralele pentru ceramica fină în stratul II de la Junacite, cu referire la ceștile cu fund ascuțit sau rotunjit și la strachina cu marginea îndoită. Analogii caută de asemenea și în stratul inferior de la Raskopanica. Pentru ornamentare, indică similitudini în Coțofeni (socotit mai vechi) și în Baden dezvoltat. Ceramicii grosiere, Simeonová îi caută paralele în Schneckenberg, Glina III, Ezero, Ezerovo și Strašimirovo. Asemenea trimiteri nu ajută, evident, la o încadrare cronologică mulțumitoare.

Resturi de tip Orlea sînt prezentate în nivelurile XIII—XI de la Ezero (Katinčarov 1974, fig. 21/1, 2, 8; 22/3) și sînt folosite pentru sincronizarea culturii Coțofeni cu Ezero I (Ibidem, p. 17, 23).

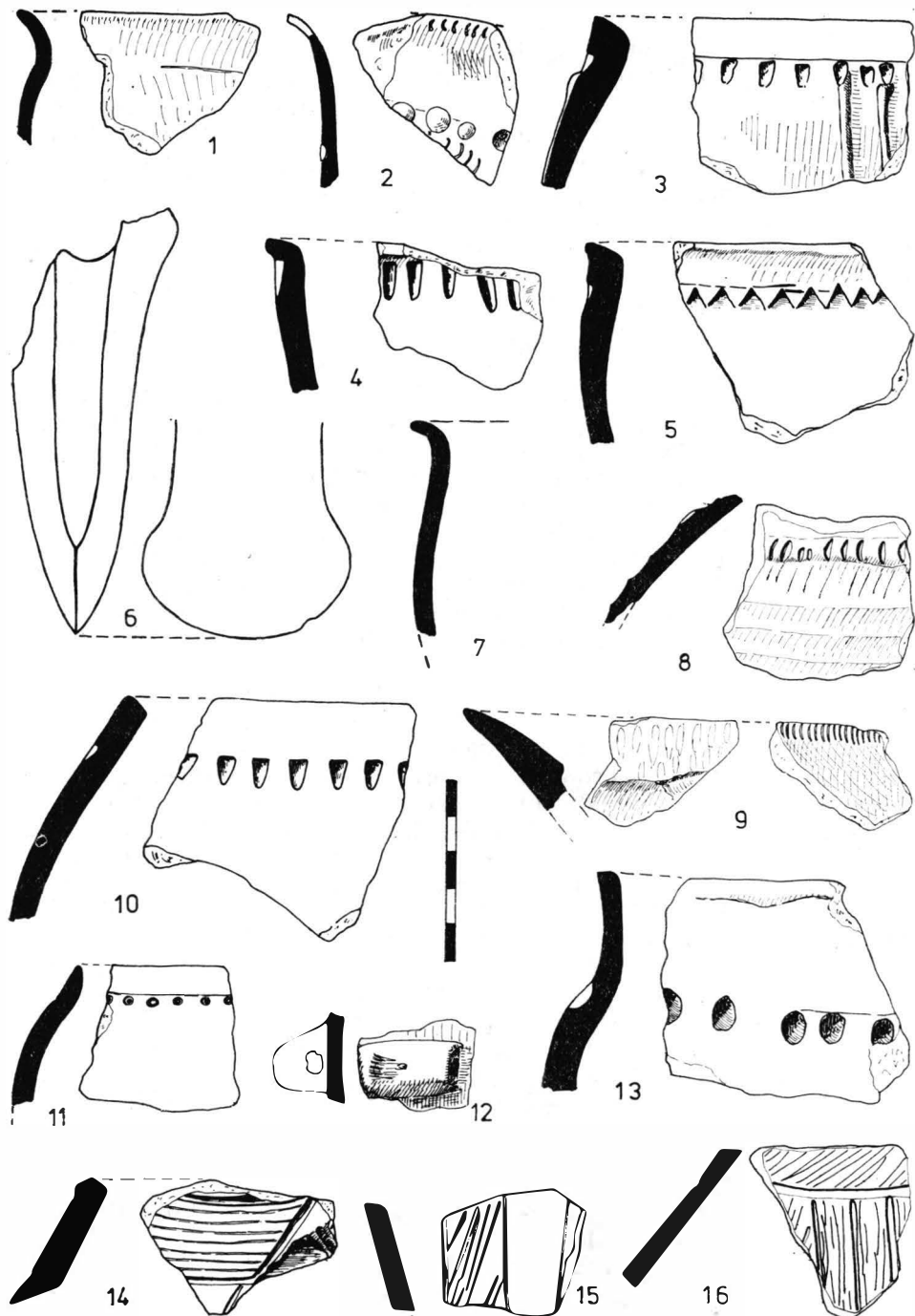

Fig. 10. Orlea — „Grindullui Iancu Mușat”. 2, 15 specia poroasă; 8 specia „mozaicată”; 16 specia nisipoasă; 9 specia fină; 1, 3—5, 7, 10, 11, 14 specia bună; 12, 13 specia grosieră; 6 topor de piatră.

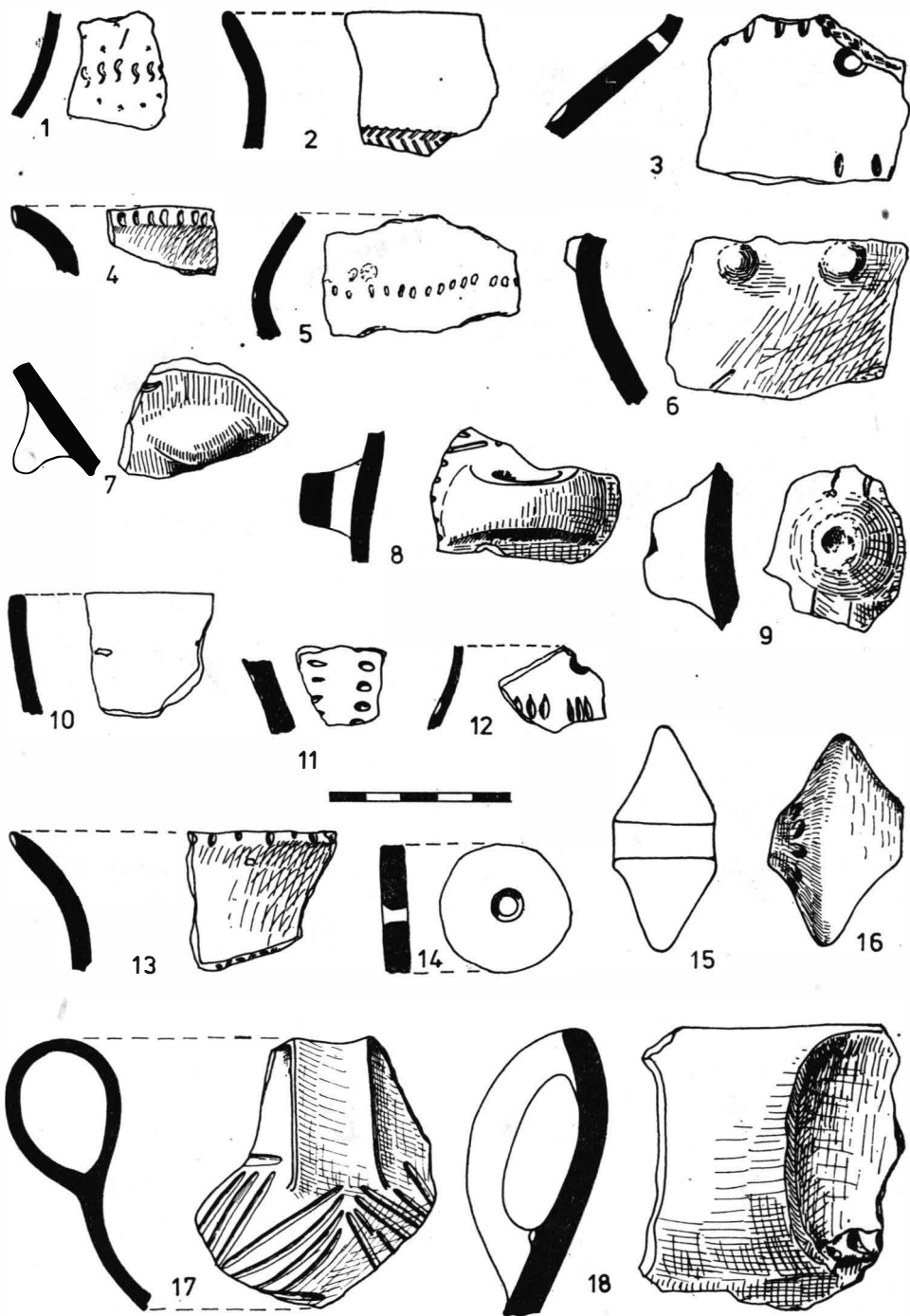

Fig. 11. Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat”. 10–13 din cercetări C.S. Nicolăescu-Ploșsor. 14 specia poroasă; 1, 13 specia „mozaicată”; 4, 5, 12 specia nisipoasă; 2, 10 specia fină; 3, 11, 15–17 specia bună; 6–9, 18 specia grosieră.

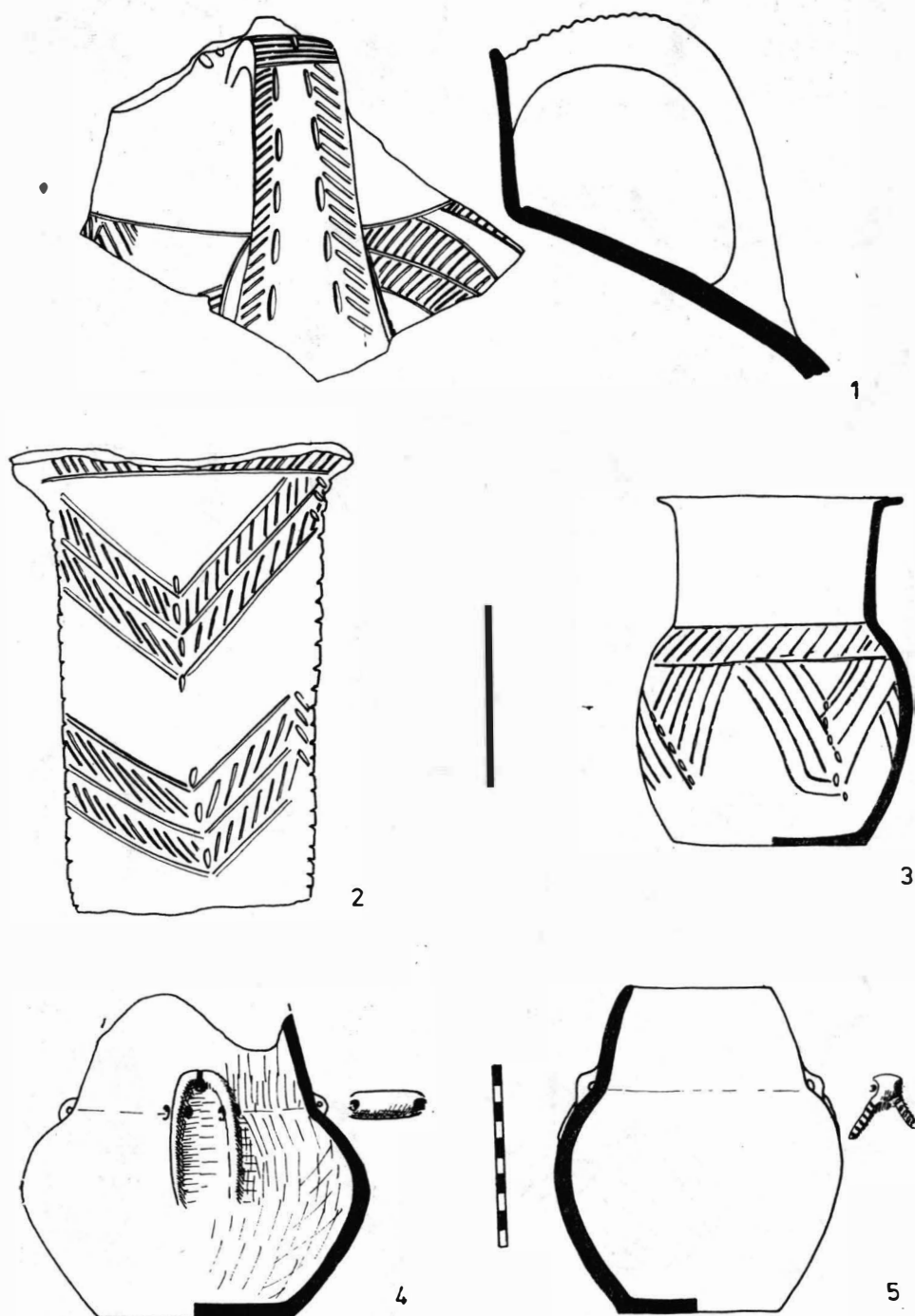

Fig. 12. 1, 2 Orlea — sat ; 3 „Grindul Răcarul Mare” ; 4, 5 Orlea „Vii”. 1, 2, 4, 5 specia nisipoasă; 3 specia bună.

Prin fragmentele de la fig. 2/9; 4/1—3; 7/4, 11, 12; 10/3—5, 7, 9—11, 13 și mai ales 11/1—7, 10, 12, 13, materialele de la Orlea, ca și cele similare lor de la Sadovec (Simeonová 1968, pl. 14/7—13, 16, 17) își găsesc bune paralele în așezările de la Strašimirovo (Ivanov 1973, pl. V/15—17; Mikov 1950, fig. 141; Margos 1973, pl. VIII/12; IX/1, 3, 8) și Kolarov (Margos 1961, fig. 5) situate pe malul lacului Varna. Aceleași materiale prezintă însă elemente de comparat cu cele de tip Cernavoda II (Berciu, Morintz, Roman 1973, pl. 1; 7/5—7, 9; 8/5,7; 13/2—4; 9, 10); în cazul Margos 1973, pl. IX/1, 8 fiind vorba de autentice materiale Cernavoda II, aflate în stratul 2 al așezării Strašimirovo 1. La comparații cu Cernavoda II ne obligă și fragmentele de amfore de la fig. 6/12, 13 (a se

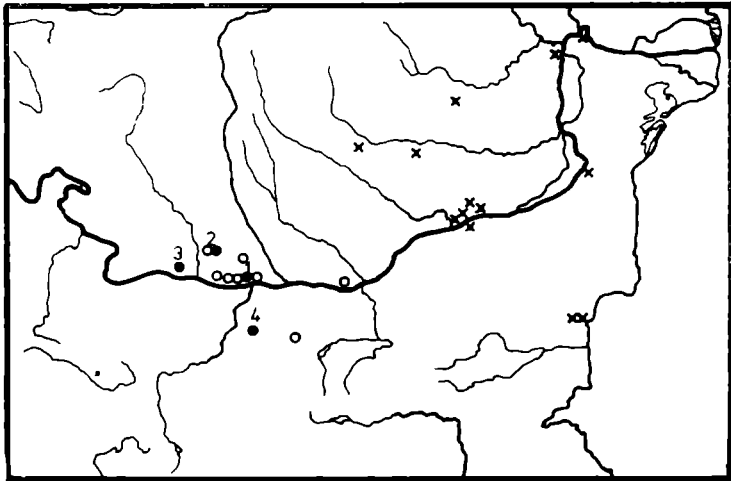

Fig. 13. Descoperiri de tip Orlea-Sadovec (●); Celei (○) și Cernavoda II (X). 1 Orlea, 2 Locusteni, 3 Cirna, 4 Sadovec.

compara cu Berciu, Morintz, Roman 1973, pl. 10/1—8). Spre un sincronism cu Cernavoda II ne îndeamnă și motivele cu benzi hașurate, dispuse în unghi, aflate în complexe Cernavoda II (Morintz, Roman 1968, fig. 48/6 = 52/9; 53/12). Acesta este cadrul cronologic pe care, în clipa de față, când cercetarea spațiului dintre Dunăre și Balcani prezintă numeroase goluri, îl putem fixa pentru descoperirile de la Orlea.

Scotînd în relief particularitățile descoperirilor din diferite puncte de pe teritoriul comunei Orlea, chiar cu riscul de a greși în ipotezele formulate, sintem convinși că vom stimula și alte contribuții care să completeze numeroasele goluri din cercetarea ținuturilor nord-balcanice. Nu mai este necesar, credem, să subliniem cît de importantă este această cunoaștere pentru înțelegerea evoluției culturale de la nordul Dunării.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexandrescu 1974 = A. D. Alexandrescu, *Dacia*, N. S., 18, p. 79—93.
2. Berciu, Morintz, Roman 1973 = D. Berciu, Sebastian Morintz, Petre Roman, *SCIV*, 24, 3, p. 373—405.
3. Bichir 1958 = Gh. I. Bichir, *SCIV*, 9, 1, p. 101—112.
4. Bichir 1959 = Gh. Bichir, *Materiale*, 5, p. 276—278.

5. Blegen, Caskey, Rawson 1950, I₂ = Carl W. Blegen, John L. Caskey, Marion Rawson, *Troy I*, 1950, vol. 2.
6. Blegen, Caskey, Rawson 1951, II, 2 = Idem, *Troy II*, 1951, vol. 2.
7. Bujor 1967 = Expectatus Bujor, *RevMuz*, 4, 3, p. 211–216.
8. Christescu 1927–32 = V. Christescu, *Dacia*, 2–4.
9. Comşa 1967 = Eugen Comşa, *SCIV*, 18, 2, p. 207–221.
10. Ivanov 1973 = Ivan Sim. Ivanov, *Izvestija Varna*, 9 (24), p. 285–288.
11. Katinčarov 1974 = Rumen Katinčarov, *Arheologija Sofia*, 16, 1, p. 1–24.
12. Margos 1961 = Ara Margos, *Izvestija Varna*, 12, p. 128–131.
13. Margos 1973 = Ara Margos, *Izvestija Varna*, 9 (24), p. 267–284.
14. Mikov 1970 = V. Mikov, *Izvestija Sofia*, 17, p. 215–218.
15. Morintz, Roman 1968 = Sebastian Morintz și Petre Roman, *Dacia*, N. S., 12, p. 45–128.
16. Morintz, Roman 1969 = Sebastian Morintz și Petre Roman, *Dacia*, N. S., 13, p. 61–71.
17. Nestor, Zaharia 1968 = Ion Nestor și Eugenia Zaharia, *Dacia*, N. S., 12, p. 17–43.
18. Ploșor 1960 = C. S. Nicolăescu-Ploșor, *SCIV*, 11, 2, p. 367–372.
19. Roman 1964 = Petre I. Roman, *RevMuz*, 1, 4, p. 314–325.
20. Roman 1971 = Petre I. Roman, *Dacia*, N. S., 15, p. 31–169.
21. Roman 1976 = Petre I. Roman, *Cultura Coșofeni* (sub tipar).
22. Simeonová 1968 = Henrietta Todorová Simeonová, *JahrbRGZM*, 15, p. 15–63.
23. Tătulea, Nica 1974 = Corneliu Tătulea, Marin Nica, *Oltenia*, Studii și comunicări, ser. istorie, 1, Craiova, p. 9–24.

DIE ORLEA — SADOVEC GRUPPE

ZUSAMMENFASSUNG

Zufolge der von Ion Nestor und Vlad Zirra, im Jahre 1947 bei „Grindul lui Iancu Mușat“ (Gemeinde Orlea, Kreis Olt) durchgeführten Ausgrabungen ergaben sich Früh-Gumelnița (Ia-b, gemäß D. Bercius Periodeneinteilung) Funde, sowie die durch Abb. 1–12 veranschaulichten Materialien. Durch eine Reihe von gleichartigen Elementen bilden Letztere, zusammen mit anderen Funden von Locusteni, Cîrna und Sadovec eine kulturelle Einheit. Bei Sadovec (Simeonová 1968. 41–46, 50–51) sind die Materialien nicht einheitlich; einige gehören der Hallstattzeitlichen Kultur (Simeonová, Taf. 8/7; 14/18a–18b), andere der Mittel-Bronzezeit (diegl., Taf. 3/6; 14/26–34), und der Späten-Bronzezeit (diegl., Taf. 14/24) an. Simeonová 1968, Abb. 13/1, 3, 5, 6, 8, 13; Taf. 14/1, 2, 4, 6–13, 15–17, 21, 23; 15/1, 2, 5–8 findet vollkommene Analogien bei Orlea. Derartige Funde wurden ebenfalls in den Niveaus XIII–XI von Ezero (Katinčarov 1974, S. 17, 23), wie auch in den Pfahlbautensiedlungen an dem Varna See (Margos 1961 u. 1973, Mikov 1950, Ivanov 1973) oder in Cernavodă II Siedlungen (Berciu, Morintz, Roman 1973) verzeichnet.

Die Funde des Types Orlea-Sadovec sind chronologisch gegen das Ende der Celei Gruppe und dem Beginn der Coșofeni-Kultur eingeordnet.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1 Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat“ (gute Gattung), 1; Orlea — „Grindul Răcarul Mare“ (poröse Gattung), 2.

Abb. 2 Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat“. 2, 8, 9, 12 poröse Gattung; 6 sandige Gattung; 1, 3–5, 7, 10, 11 gute Gattung.

Abb. 3 Orlea — „Grindul lui Iancu Mușat“. 8 poröse Gattung; 4 „mosaikartige“ Gattung; 3 feine Gattung; 1, 2, 5–7 gute Gattung.

Abb. 4 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 1—3, 5, 6, 8—11 poröse Gattung; 4, 7 „mosaikartige” Gattung.

Abb. 5 Orlea — „Grindul lui Muşat”, 1—3, 5—11 poröse Gattung; 4 „mosaikartige” Gattung.

Abb. 6 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 1—7, 10, 12 poröse Gattung; 8 „mosaikartige” Gattung; 9 sandige Gattung; 13 gute Gattung; 11 grobe Gattung.

Abb. 7 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 1, 15, 19 poröse Gattung; 18 „mosaikartige” Gattung; 17 sandige Gattung; 4, 8, 11, 12 feine Gattung; 2, 3, 5—7, 9, 10, 13, 14 gute Gattung; 16 grobe Gattung.

Abb. 8 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 3, 5, 6 „mosaikartige” Gattung; 1, 2, 4, 7—12 gute Gattung.

Abb. 9 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 12, 13, 16 poröse Gattung; 10 „mosaikartige” Gattung; 3, 9 a-b, 17 sandige Gattung; 1, 4 a-b, 5 feine Gattung; 2, 6—8, 11, 14, 15 gute Gattung.

Abb. 10 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat”. 2, 15 poröse Gattung; 8 „mosaikartige” Gattung; 16 sandige Gattung; 9 feine Gattung; 1, 3—5, 7, 10, 11, 14 gute Gattung; 12, 13 grobe Gattung.

Abb. 11 Orlea — „Grindul lui Iancu Muşat” 10—13 aus C. S. Nicolăescu-Plopşors Forschungen. 14 poröse Gattung; 1, 13 „mosaikartige” Gattung; 4, 5, 12 sandige Gattung; 2, 10 feine Gattung; 3, 11, 15—17 gute Gattung; 6—9, 18 grobe Gattung.

Abb. 12 Orlea Dorf 1, 2; „Grindul Răcarul Mare” 3; Orlea „Vii” 4, 5. Sandige Gattung 1, 2, 4, 5; gute Gattung 3.

Abb. 13 Funde des Types Orlea-Sadovec (●); Celei (O) und Cernavoda II (X). 1 Orlea, 2 Locusteni, 3 Cirna, 4 Sadovec.